

práci, již názorně demonstřují rovněž tabulky československo-uruguayské obchodní výměny. V poslední kapitole se M. Zourek věnuje spolupráci kulturní. Publikace je logicky řazená a velmi přehledná. Na konci knihy se nalézá shrnutí významných mezníků česko-uruguayských vztahů, přehled českých a uruguayských velvyslanců i fotografie spojené s bilaterálními vztahy, například slavnostní uvítání českého prezidenta Václava Havla v Montevideu uruguayským prezidentem Juliem Mariou Sanguinettim.

Problematika vzájemných vztahů Československa a Uruguaye již byla analyzována v několika titulech, například v knize *Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945–1989* od J. Opatrného, M. Zourka, L. Majlátové a M. Pelanta.¹⁵ Podrobněji se vztahům věnuje M. Zourek ve svém díle *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945–1989*.¹⁶ Publikace se ale zaměřovala pouze na období studené války a Uruguay se v ní objevuje spíše okrajově. Monografie *Sto let česko-uruguayských vztahů* je prvním pokusem o komplexní shrnutí politických, ekonomických a kulturních pout mezi oběma zeměmi. Rovněž analyzuje doposud neprozkoumané období od konce roku 1989 až do roku 2021.

Knih sice není příliš rozsáhlá, přesto se autorovi podařilo velmi dobře shrnout velké časové rozmezí česko-uruguayských vztahů. Dílo je určeno nejen pro odbornou veřejnost, ale i pro laiky. Jelikož M. Zourek vše vysvětluje srozumitelným způsobem, není třeba hlubších předchozích znalostí o problematice. Kladně lze ohodnotit rovněž velké množství užitých zdrojů. Jedná se především o mnoho primárních pramenů, jako jsou například české a uruguayské archivy, rozhovory s uruguayskými představiteli, tisk, paměti či cestopisy, a také o mnoho sekundárních a online zdrojů. Kniha je velmi čtivá, nezabíhá do zbytečných detailů a dle mého názoru splnila svůj účel přehledné periodizace dle období s jistými specifickými charakteristikami.

Anna Marie Nešpůrková

Kateřina TUČKOVÁ, *Bílá Voda*, Brno, Host, 2022, 686 s., ISBN 978-80-275-1057-3

Není zvykem, aby byl na stránkách tohoto časopisu recenzován historický román. Mluvme tedy spíše o osobní reflexi než o recenzi. Na sofistikované hodnocení si netroufám, nejsem ani literární vědec, ani odborník na dějiny 20. století. Snad ale mohu tento pokus obhájit tím, že se už léta pokouším badatelsky i pedagogicky zabývat církevními dějinami, i když ne moderními a soudobými, že jsem knihu s chutí přečetl a opravdu prožil, mám blízko k tématu ženských řeholních řádů a jejich perzekucí a rušení (byť spíše v době raného novověku) a skutečně s řadou lidí jsem o románu

15 Josef OPATRNÝ — Michal ZOUREK — Lucia MAJLÁTOVÁ — Matyáš PELANT, *Las relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945–1989 en los archivos de la República Checa, Ibero-Americana Pragensia*. Supplementum 38, Praha 2015.

16 Michal ZOUREK, *Checoslovaquia y el cono sur 1945–1989. Relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría, Ibero-Americana Pragensia*. Supplementum 34, Praha 2014.

hovořil. Ohledně mediálního obrazu a ohlasu této knihy mohou snad odkázat jen na pozitivní komentář P. Tomáše Petráčka,¹ na rozhovor s autorkou v dubnovém čísle týdeníku *Respekt* (a na řadu podcastů s ní) či na recentní příspěvek Michala Sklenáře v rámci konference *Dějiny ve veřejném prostoru III*. Ostatně, právě ve chvíli, kdy píšete toto zamyšlení, nacházím na internetu informaci, že Kateřina Tučková získala Státní cenu za literaturu a překladatelské dílo, „s přihlédnutím k její dosavadní literární tvorbě, která otvírá málo známá historická a společenská témata a pomáhá je zpřístupňovat veřejnosti“.²

Asi se shodnu s řadou komentátorů a recenzentů, ať už zamýšlejících se o knize z perspektivy literárněvědné, žurnalistické či církevněhistorické, že se Tučkové podařilo brilantně otevřít téma neobyčejně těžkého života řeholnic za minulého režimu, které dosud beletristicky zpracováno nebylo a které sice rezonuje v určitém povědomí širší veřejnosti,³ ale nepochybně zaostává za svědectvími o perzekucích kněžší. Mohu konstatovat, že kniha skutečně na přelomu jara a léta 2022 ve společnosti rezonovala, a to zdaleka nejen mezi kněžšími, věrnými či nevěrnými katolíky, studenty a badateli církevních dějin, ale jako dobré čtivo zaujala i proklamované „ateisty“.

Sám jsem s přečtením knihy poněkud váhal — jako historik se trochu programově vyhýbám románům s historickou tematikou. Musím přiznat, že jsem kdysi „zhltl“ i Tučkové *Vyhánění Gerty Schnirch* — byť na můj vkus zde té historie, místy poněkud „polopaticky“ podávané, bylo až příliš (vzhledem k tomu, že má jít o román). *Žitkovským bohyňím* jsem se zatím vyhnul; zajímavý je například pohled, který přinesla Natálie Gabrhelová, studentka pocházející z regionu v knize zpracované: Tučkové vyčítá určitou manipulaci, zlehčování života na Kopanicích, udržování jednoduchých klišé o jejich obyvatelích atd.⁴ Nicméně hned první stránky líčící příchod tajuplné Leny do vyliďněné obce Bílá Voda, do zchátralého kláštera, ovšem s překvapivě životnou komunitou, mě strhly. Zhruba do poloviny knihy mi ani nevadilo střídání vyprávění očima hlavní postavy se zřejmě fiktivním deníkem matky Tobie Habartové, jedné ze sester a představené rovněž (ovšem už méně přiznaně) fiktivního řádu Panen sv. Anežky České, a s úryvky z pramenů — ať už to byl *Katolický týdeník*, dokumenty ze stavebního úřadu, zprávy církevních tajemníků atd. Atmosféra bělovodského kláštera, včetně autorkou fabulovaných fresek naznačujících od počátku další hlavní linii knihy, totiž otázku svěcení žen a jejich kněžské služby, je vylíčena přesvědčivě.

Působivý je obraz rušení a rozmetání ženských komunit v době akce Ř, jejich pronásledování a trýznění — psychického i fyzického — ve vězeních. Snad ještě působí-

1 Dostupné z www.facebook.com/profile.php?id=100009485396164, příspěvek z 31. 7. 2022 [náhled 23. 10. 2022].

2 Dostupné z www.novinky.cz/clanek/kultura-katerina-tuckova-a-jiri-nasinec-dostali-statni-ceny-40412456 [náhled 23. 10. 2022].

3 Je nutné připomenout dvě úspěšné knihy Aleny Ježkové s názvem *Tichá srdce. Kláštery a jejich lidé*, Praha 2013, ²2019, a *Tichá srdce. Příběhy míst a lidí*, Praha 2015, kde mají citlivě zpracované příběhy řeholnic pronásledovaných minulým režim své pevné místo.

4 Natálie GABRHELOVÁ, *Tradiční aspekty života na Moravských Kopanicích: příspěvky k dějinám každodennosti*, bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu PedF UK, Praha 2022, zejména s. 6.

vější (pro člověka, který se sám za normalizace narodil, byť mu přímo neuškodila, ale nesporně poznamenala generaci jeho rodičů) je vylíčení ovzduší normalizace v zapadlé vesnici někdejších Sudet, s nekonečnou šikanou tamních „všemocných“, osob spjatých s úřady, církevních tajemníků, tajnou bezpečností, komunistickou stranou. Životné jsou i charaktery zde vystupujících kněží — ať už těch bojujících, jako byl P. Alois Stauber, rezignovavších, jako byl arcibiskup Šalda, prohlédnuvších, jako průhledně „maskovaný“ Leopold Plojhar, anebo vysloveně škodících, jako byl například skutečně odpor vzbuzující Rudolf Havraj, jenž se díky své „pružnosti“ „došplhal“ až na správce diecéze, navzdory tomu, že nepokrytě žil ve svazku se ženou a zplodil dvě děti. Fascinující je nepochybně sestra Evarista (Eva Ralská). Zosobňuje věrohodný příklad tvrdé ženy, jež dokázala přežít se ctí věznění, všechny ústrky, mučení, ale také pozdější šikanu, a vždy si uchovat obdivuhodnou morální sílu a věrnost svým ideálům.

Nápadité je i vyprávění organizované kromě perspektivy samotné Leny do výpovědí (autorka jim říká „evangelia“) jednotlivých aktérů, zejména sester z Bílé Vody, jejichž vzpomínky se zajímavě prolínají do skutečnosti někdy kolem roku 2000. Tady se ale silná stránka příběhu začíná poněkud tříštit — jako by takřka každý zlosyn či zlodcera, kteří přijdou do cesty Evaristě či dalším sestrám hájícím odkaz upálené Vilemíny, mohl být obrácen (spíše ale v příbězích padesátých let než za beznadějnější normalizace). Neruší mě, že za tím obrácením stojí v románu nadpozemské síly. Spíše jistá, snad záměrná stereotypnost, s níž k těmto proměnám dochází, takže je čtenář už začíná předvídat. Stále více získává na významu dějová linka bývalého sanitáře, později kněze Jana Jezbery, jehož příběh se náhle úzce proplétá s příběhem Leny. Naopak odhalení Lenina provinění je odkládáno mistrně až do závěrečné části románu a je podáno věrohodně. Jako slepá dějová linie působí vyprávění sestry Agnieszky. Její motiv — a řada dalších — naznačuje největší literární slabinu románu, alespoň z mého úhlu pohledu. Takových motivů je v knize až příliš a propojují se způsobem vlastně očekávatelným, jako by autorka měla potřebu, aby vše bylo dořečeno a vše do sebe zapadlo. Hra se zásahy Panny Marie na hranici nadpřirozena je pro mě opět přijatelná, ovšem méně už vyhocení příběhu na závěrečných stránkách románu — a také takřka utopický, až barvotiskově působící závěr.

Kromě pronásledování řeholic (a katolického kléru a věřících obecně) je silným tématem příběhu otázka svěcení kněží — a později i žen — v dobách, kdy k němu nemůže docházet řádnou cestou, jejich působení, často (podle románu) kvalitnější než působení oficiálního kléru. Téma je rozvinuto bravurně, ale sklouzává k nepřesvědčivým klišé nejspíše nejpozději při popisu údajné účasti sester při kanonizaci sv. Anežky České ve Vatikánu. Autorka zde silně rozehrává feministickou, emancipační notu — jejími hrdinkami jsou skutečně hlavně silné, nepoddajné ženy, které si jdou svou cestou (s odkazem například na osobnost tajně svěceného kněze Ludmily Javorové), které jsou opuštěny všemi, včetně římskokatolické církve.

Jak už bylo řečeno, značnou část románu tvoří „prameny“ — ať už deník matky Tobie, dopisy kněží, situační zprávy církevních tajemníků, vyšetřovací a výslechové protokoly Archivu bezpečnostních složek, dokonce odkazy na kanonické právo, novinové články atd. Autorka je cituje podle „žánru“ a většinou s uvedením data a místa, kde vznikly. Dodává jim tak zdání autenticity (takže jsem někdy sám pochyboval, co je pramen a co je fikce). Tučková přiznává, že proměňuje (ale průhledně a ne důsledně)

jména aktérů, nicméně je zjevné, že se inspirovala řadou skutečných postav (Havraj, Plojhar, Daniel). Na začátku románu uvádí, že „události popisované na příštích stránkách se staly, staly jinak nebo se nestaly vůbec. Podobnost postav se skutečnými osobnostmi není náhodná, žádná z postav však není věrnou podobenkou svého předobrazu. Příběh si vyžádal úpravu či zjednodušení některých místních nebo historických reálií.“ V závěru pak hovoří o svém studiu v rozmanitých archivech a o opoře, již měla v řadě historiků a archivářů. Například styl a obsah výslechových protokolů či situačních zpráv úředníků dohlížejících na církev, včetně mnohomluvnosti a tuposti zejména normalizačního diskurzu, autorka vystihla dokonale. Problematické se mi ovšem jeví právě vkládání zčásti fiktivních, zčásti věrohodných pramenů, aniž by bylo jasně rozlišeno to, co je „pravé“ a co je „smyšlené“.

Kniha je tak obtížná vlastně i pro historika; pro historika soudobých dějin se pak může jevit jako snůška plná faktických chyb a manipulací. Co si z ní ale odnesou laičtí čtenáři? Obraz nepochybně barvitý a silný, ovšem obraz, který záměrně smývá hranice žánru (a není postmoderní, protože se k jakémusi typu pramenů prostřednictvím citací hlásí), který obratně vytváří dojem historické věrohodnosti. Hrozí pak ovšem, že kniha bude působit i jako historický pramen, základní zdroj pro poučení doby — jímž ovšem není, stejně jako to nejsou historické filmy či seriály, nerespektující někdy, snad vědomě, snad nevědomě, právě ony hranice žánru, jak upozorňuje například Jiří Hanuš.⁵ Proto bych uvítal, kdyby autorka v mediální pozornosti (kterou si svým literárním počinem nepochybně zaslouží) doplnila svou knihu jakýmsi „poznámkami pod čarou“, prostě hlubším historickým vysvětlením, studií.

A proto bych také rád znovu připomněl knihy Aleny Ježkové. Jsou to knihy, které se netají tím, že kněžím, řeholníkům a řeholnicím strani. Jsou to knihy, jež nemají poznámkový aparát. Ovšem netváří se jako něco, co nejsou, poctivě zůstávají na úrovni poučené a vnímavé publicistiky a nechávají promlouvat prameny i aktéry samotné. Jejich obraz řeholního života v těžkých dobách 20. století pokládám za mnohem přesnější než obraz, který nabídlá Kateřina Tučková, jejíž způsob „zpřístupňování historických témat veřejnosti“ je sice úspěšný, ale přinejmenším poněkud manipulující.

Jan Zdichynec

Monasteria abolita. Osudy klášterních statků od 2. poloviny 18. do 2. poloviny 20. století. / Schicksale der Klostergüter seit der 2. Hälfte des 18. bis zur 2. Hälfte des 20. Jahrhunderts, Želiv, 5.-7. října 2021*

Různé aspekty klášterních dějin středověku, ale i „doby temna“, tj. 17. a první poloviny 18. století, ať již zkoumané z perspektivy historické, uměleckohistorické či dokonce

⁵ Jiří HANUŠ, *Má Bohéma. Meze a možnosti historikova soudu*, *Historie — Otázky — Problémy* 9, 2017, č. 2, s. 72–80.

* Tato práce vznikla za podpory projektu *Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě*, reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj a řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.